

VALTA-symposiumi – Karjalan teologinen seura

Joensuu 12.–13.2.2018

Pertti Haapala

Vallan puolustus

Miksi näin konservatiivinen otsikko? Jotta saisin teidät kuulijat kiinnostumaan, mutta myös siksi että vallasta puhutaan nykyään niin heppoisesti: kaikenlainen vallan kritiikki on paitsi tarpeellista, mutta myös perin helppoa. Kun se kytketään vielä ajatukseen eliitistä, ollaankin pian jo populismin puolella. Se joka *haluaa*, voi nähdä vallan väärinkäyttöä kaikkialla. Ja jos Foucaultinsa lukenut intellektuelli *haluaa*, hän voi nähdä kaikessa, jokaisessa tilanteessa, sanassa, ilmeessä ja lausumattomassa aikomuksessa valta-asetelman. Näinhän asia onkin, sillä kaikki sosiaaliset suhteet ovat myös valtasuhteita. Tämä on tärkeätä havaita, mutta asian toteaminen ole vielä kovin analyttistä.

Mikä sitten olisi hedelmällisempi tarkastelu? Esimerkiksi vallan tutkiminen historiallisena ilmiönä. On ainakin opettavaista katsella miten valta on käsitetty, miten sitä on käytetty ja mitä siitä on seurannut jossakin toisessa yhteiskunnallisessa kontekstissa kuin tässä omassamme. Eli historia voi olla meille ”toinen” maailma, jonka avulla voimme peilata omaamme. Ajatukseni on se, että kun valtaa tarkastellaan jossakin konkreettisessa tilanteessa, siis empiirisesti tai historiallisesti, asetelma on paljon monimutkaisempi ja rikkaampi kuin dikotominen ajatus vallankäytöstä, jossa nähdään vain subjekti ja objekti. Valta on ihmisten tekoja ja tekojen seurauksia, mutta aina jossakin tilanteessa, ”annetuissa puitteissa” kuten Karl Marx rajasi ihmisen ja Jumalan tahdonvapautta. Nuo ”annetut puitteet” tarkoittaa nykykielellä ”yhteiskuntaa”, sen arvoja, normeja, instituutioita, jotka on määritelty aina jonkinlaisessa lakijärjestelmässä.

Kun me elämme nyt oikeusvaltiossa, se tarkoittaa *myös* sitä, että meidän pitää toimia sääntöjen mukaan – ja niitä on paljon. Kansalaisten oikeudet, velvollisuudet – ja myös taloudellinen toiminta – ovat tarkkaan säädettyjä, vaikka se ei tulekaan aina mieleen - ja ehkä kuvitellaan että niin oli vain ennen vanhaan. Päinvastoin, demokratia ja markkinatalous eivät näytä menestyvän ilman kontrollia eli ilman kaikkialle ulottuvaa valtion valtaa. Tästä on

todistuksena viimeisen 200 vuoden yhteiskuntahistoria: valtiovallan kasvu, talouskasvu (hyvinvointi) ja henkilökohtaisen vapauden lisääntyminen liittyvät yhteen. Tätä kuvataan yleensä ”demokratian voitoksi”. Voi asian noinkin sanoa, mutta ennen kaikkea kysymys on instituutioiden (’yhteiskuntalaitoksen’) vallan kasvusta. Tiedämme toki miten paljon pahaa vahva valtio on tehnyt alamaistulleen, mutta siellä missä ihmisten on hyvä olla, on myös vahva valtio, tai ”hyvä valtio”, jos niin halutaan.

Tämän johdannon taustana on tieteellinen oivallus, jonka tein vuonna 1995. Kirjoitin kirjassa *Kun yhteiskunta hajosi*, että ”valtaa pitää varjella”. Kuulostaa taantumukselliselta, eikö vain! Tutkin silloin Suomen sisällissodan ”syitä” ja päädyin tulokseen, että suurin ongelma ei ollut Venäjä, bolševikit, saksalaiset, elintarvikepula, työttömyys, media, aseet tai aatteet, vaan yhteiskunnan legitimitietin mureneminen ylhäältä alas, alkaen Jumalasta ja keisarista ja päätyen naapurin pelkoon ja oman käden oikeuteen.

Tämä tilanne muistutti kovin paljon silloista Jugoslavian sisällissotaa, siis 25 vuotta sitten. Sitä oli vaikea ymmärtää – ja samoin oli vaikea ymmärtää Suomen sisällissotaa, jos halusi ylittää sen helpoimman selityksen: se johtui niistä toisista. Tajusin siis analogian Suomen ja Jugoslavian ja vähitellen muidenkin sisällissotien kanssa. Viime viikolla tapasin Antti Pentikäisen, joka yrittää sovittaa Sudanin kapinallisia olosuhteissa, joissa mitään valtaa ei ole. Hän halusi kuulla miten Suomen sisällissodasta selvittiin.

Suomen tapaus, *yhteiskunnan hajoaminen* vuonna 1917 ja *romahdus* vuonna 1918, voidaan kuvata melko tarkasti kuukausi kuukaudelta ja instituutio kerrallaan. En tee sitä nyt (ks. *Rikki revitty maa*), mutta voitte mieltä mitä tapahtuu, kun ei ole selvää, kenellä on ns. korkein valta, kun hallitus hajoaa tai, kun eduskunta ei pysty tekemään päätöksiä ja hajotetaan, kun ei ole armeijaa, eikä poliisia, eikä paikallishallinto toimi, eikä tuomareihin luoteta, kun keskitytään kuvitteelliseen valtataisteluun, kun perustetaan omia miliisejä ja hankitaan niille aseita, kun puhutaan palturia...

Kuvaus on rujo, mutta tosi sikäli, että ihmisten hyvät aikomukset eivät tuolloin todellakaan toteutuneet. En nyt luettele syyllisiä, vaan totean yleisesti, että noin käy, kun yhteiskunnan instituutioihin ei luoteta, eikä niitä yritetäkään tukea, vaan omat tavoitteet (jokin vastustamattoman hieno ajatus) nostetaan korkeimmaksi laiksi – ns. jihadismi ei ole uusi idea. Tämä tarkoitti Suomessa tuolloin käytännössä sitä, että kompromisseja ei edes etsitty. Tästä *voisi* syyllistää ajan poliitikkoja, jos ajatellaan, että johtavissa asemissa olevilla on myös

jonkinlainen vastuu siitä mitä he asemassaan tekevät. En nyt nimeä ketään, koska siten historiastamme loppuisivat sankarit.

Kun olen tämän sanonut, minulta usein kysytään: mitä olisi pitänyt tehdä. Oliko Suomessa 1917, todellisia vaihtoehtoja, kun oli sitä sun tätä ongelmaa ja painetta? Sanon aina ja nytkin, että tottakai oli vaihtoehtoja. Ne ovat vain kadonneet muistista, kun tapahtunutta on jälkikäteen pitänyt jotenkin oikeuttaa vaihtoehdot haihduttaen. Eihän kukaan halua ottaa itselleen taakkaa niin ikävistä asioista. Moni yritti toki toimia toisin ja otankin yhden esimerkin vuodelta 1917 näin juhluvuoden kunniaksi.

Tunnette Arvid Järnefeltin, koska hän on tunnettu kirjailija tunnetusta suvusta. Isä oli ruotsalaista aatelia, Venäjän armeijan kenraali, maaherra ja senaattori Suomessa, äiti saksalais-venäläistä ylhäisaatelia. He olivat vallan huipulla, mutta saivat suomalaisuusherätyksen, ja pojasta tuli tunnettu tolstoilainen. Hän piti toukokuussa 1917 Helsingin kirkoissa luvattomia saarnoja tuhansille kuulijoille. Ne myös julkaistiin silloin kirjana *Kirkkopuheita*. Tässä lainaus Kallion kirkosta 20. toukokuuta, missä Järnefelt puhuu vallasta:

“Minä kuulun yläluokkaan. Tunnen sen perin pohjin. Osaan asettua sen ajatusten ja tunteiden kannalle, ymmärrän sen ihanteita, siveellisiä pyrkimyksiä. Voin siis asettua myöskin sen omaksitunnoksi ja, käyttäen itsestäni ja heistä monikkomuotoa me, sanoa näin: Me tunnustamme, että kulttuurimme on ajanut karille. Luulimme voivamme opettaa teitä ja johtaa teitä tulevaisuuden onnelaan, mutta tekomme eivät ole olleet opetuksiemme tasalla. [...] Kun nyt luovumme johtavasta asemastamme, tahtoisimme kuitenkin pyytää teitä, että te ette puolestanne seuraisi meidän esimerkkiämme ja käyttäisi järkeänne meidän tuhoksemme, vaan käyttäisitte järkeänne rakkauden palvelukseen enemmänä määrässä kuin me olemme sitä pystyneet tekemään.

[...] Te olette tottelevaisuudellanne juurruttaneet meihin sen uskon, että oleva järjestys on jotakin luonnon välttämättömyyttä, jonka poistaminen ei muka kuulu ihmistehtäviin, eli että se on muka Jumalan itsensä säätämä järjestys.

[...] Tunnenhan minä hyvin papitkin, niitä on paljon meidän suvussamme, onpa jokunen piispakin. Voin hyvin asettua pappienkin omaksitunnoksi. Silloin sanon näin: Me tunnustamme, että olemme lähes kaksituhatta vuotta turhaan saarnanneet Jumalan valtakunnan lähestymistä, mitään aikaansaamatta. [...] Jumalan valtakunnan sijaan olemme juurruttaneet

ihmisten mieliin sellaisen kauhean uskon, että ihminen ei ole vastuunalainen niistä teoista, joihin esivalta häntä kääntää, ja että siis ihmisen täytyy tappaa veljiensäkin.”

Järnefeltin ja monen muun idealismi voidaan ohittaa sanomalla että hän oli aikansa hörö. Niin hänet myös aikanaan leimattiin ja tuomittiin ”yhteiskunta- ja kirkkorauhan” rikkomisesta vankeuteen, mistä Mannerheim valtiohoitajana hänet armahti. Mutta kun lukee tekstin nyt – tietäen miten ”veljeysusko” muuttui ”veljessodaksi” – hänen varoituksensa tuntuu viisaalta. Otin lainauksen myös siksi, että se muistuttaa miten sata vuotta sitten puhuttiin vallasta Raamatun kielellä. Valta ja varsinkin *korkein valta* oli vahva metafora ja valta oli tuolloin absoluuttista oikeutta määrätä, ei mitään ”horisontaalista verkottumista” tai ”neuvottelua”. Sama dikotomisuus jäseni puhetta poliittisesta vallasta.

Lisäksi: kyllä ihmiset myös tiesivät mikä on oikein ja väärin. Miksi he tekivät ’väärin’ on mielenkiintoinen kysymys - ja vastaus on: aina löytyy oikeutus kun kysytään. Vuoden 1918 yksi traumaattinen kokemus olikin se, että ihmiset epäilivät itsekin tekojaan.

Konkreettisempi esimerkki vuoden 1917 vaihtoehdoista on Oskari Tokoin johtaman kaikkien puolueiden yhteishallituksen eli Tokoin senaatin epäonnistuminen. ”Yhteishyvän” hallitus kaatui yhteisen hyvän puutteeseen eli siihen, että puolueet eivät tukeneet sitä, vaan veivät maata sen jalkojen alta juuri ratkaisevalla hetkellä, siis hajottivat oman hallituksensa. Esimerkiksi korkeimman vallan kysymys Suomessa (valtalaki) olisi voitu hoitaa kompromissilla Venäjän väliaikaisen hallituksen eli pilkatun Kerenskin kanssa. Asiasta eli Suomen uudesta hallitusmuodosta neuvoteltiin koko ajan ja saavutettiin jopa sopimus pari päivää ennen bolševikkien kumousta (ks. Jussila 2004).

Tämän tarinan traaginen opetus on se, että instituutiot (ja siis valta) *pitäisi nähdä* yhteisen järjestyksen näkökulmasta, eikä oman vallan tavoittelun välineenä. Jälkimmäinen on historiassa ja edelleen kovin yleistä, eli julkiset laitokset eivät aina edusta yhteistä hyvää (edes koululaitos). Suomen tapaus vuosina 1917 ja 1918 on hyvä esimerkki siitä, miten syntyy tilanne jossa valta hajoaa, kun sitä ei puolusteta.

Kuitenkin Suomi oli ennen maailmansotaa melko kehittynyt ja vapaa kansalaisyhteiskunta, päinvastoin kuin ne muut maat, joissa syntyi sisällissotia tai kapinoita samaan aikaan (erit. Baltia, itäinen Eurooppa ja Ukraina). Suomessa oli myös kolme merkittävää ”valtiouuskuntaa”, jotka kaikki korostivat ajatusta yhdestä kansasta ja ihmisten periaatteellista tasavertaisuutta

kansakokonaisuuden jäseninä. Ne olivat kristinusko, nationalismi (fennomania) ja sosialismi. Kaikki lupasivat paljon: jos ei taivaspaikkaa, niin taivaan maan päälle.

Nämä suuret lupaukset politisoituivat nopeasti, kun maahan saatiin yleinen äänioikeus vuonna 1907. Samalla ajatukset kansanvallasta myös erkanivat. Vaikka sivistyneistössä oli näkyviä kansanystäviä, fennomaaneja, heille oli itsestäänselvää, että heidän piti johtaa yhteiskuntaa. Se oli sekä peritty etu että velvollisuus. Esimerkiksi johtavat historian professorit (Palmen ja Grotenfelt) pitivät yleistä äänioikeutta suurena virheenä, se oli väärinymmärrettyä tasa-arvoa. Juhani Ahon romaanissa *Helsinkiin* herrat päivittelevät, miten ”opiskelijoiden leväperäinen velkaantuminen uhkaa jo kansantaloutta. Tätä ongelmaa ei ollut sivistysmaissa, missä virkauralle antautuvat vain ne joilla oli siihen varoja” [sitaattia on tiivistetty].

Arvaatte mitä aion sanoa seuraavaksi: suomalainen yhteiskunta ei ollutkaan 1900-luvun alussa kovin tasa-arvoinen, eikä sitä sellaiseksi koettukaan. Kaikki meni kuitenkin hyvin niin kauan kuin Jumala ja keisari olivat paikallaan. Mutta myös vallankumousta odotettiin, tosin rauhanomaista. Sellainen tulikin vuonna 1905. Sen tunnelman Tampereen torilla Väinö Voionmaa tiivistä runollisesti:

“Vanha elämä oli kuin kivettynyt ja uusi ihmeellinen elämä puhjennut sen sijaan.

Kymmenettuhannet kädet olivat irtautuneet omista pienistä askareistaan toimittakseen suuria valtion ja yhteiskunnan tehtäviä. ... Nyt oli sortovalta kukistunut niinkuin Jerikon muurit Israelin pasuunain soudessa. Vanhat vallat oli alistettu kansan astinlaudaksi. Köyhälistön hymnit kaikuivat taivaan lakeen saakka ja runoniekat kilvan lauloivat *kansan kaikkivaltiaan* ylistystä.” (ks. *Kansa kaikkivaltias*)

Ajatus kansanvallasta oli maailmankuvallinen mullistus - ja joillekin järkytys, mutta se ei ollut uusi idea, vaan nurinpäin käännetty vanha järjestys. Sääty-yhteiskunta oli nimittäin totta. Suomalainen yhteiskunta ei ollut mielivaltainen, mutta siinä oli ylhäältä annettu järjestys. Sen saattoi kiistää vitseinä, jotka naurattivat, mutta eivät auttaneet. Nyt voi olla vaikea käsittää miten totaalaisesti ihmisiin istutettiin käsitystä, että heidät oli luotu erilaisiksi. Nykykielellä kyse oli yhteiskunnan sisäisestä rasismista. Ns. yhteinen kansa (allmoge) oli ruumiillisen työn sääty, kun taas säätyläiselle ruumiillinen työ saattoi olla vain harrastus. Kuten Samuel Pufendorf opetti, yläluokan - homo superioris ordinis - muodostivat ne ihmiset, jotka olivat lähinnä Luojan tarkoitusta. Luomistyössä kun ei kaikki onnistunut. Silloinen valtamedia eli kirkko käytti kaiken verbaalisen nokkeluutensa asioiden tilan perusteluun. Freseniuksen postillasta löytyy vastaus kysymykseen miksi on rikkaita ja köyhiä: “Jos kaikki olisivat

rikkaita tai hyvinvoipia, olisi hädin tuskin ketään, joka palkasta tai maksusta haluaisi tehdä raskasta työtä, ja niin jäisivät työt tekemättä. Sen vuoksi Viisas Luoja on pannut useimmat sellaiseen asemaan, että heidän on elätettävä itsensä työtä tekemällä.” Tämän Jussi Koskela ymmärsi, mutta poikansa ei.

1900-luvun alun suomalaisilla oli siis sukupolvien takaa kokemus alistuksesta, ehkä ei niinkään arjessa, mutta suhteessa julkiseen valtaan. Ajatus *kansanvallasta*, jonka sivistyneistö keksi, lankesi siis otolliseen maaperään. Siitä tulikin uusi uskonto, sanoisin valtiouskonto, joka oli keskeinen ideologinen side Suomessa tuolloin – ja edelleen. Kun vuonna 2000 tuli voimaan uusi perustuslaki, se lähetettiin postissa kaikkiin koteihin. Mieleen on jäänyt se ainut virke, jota perustuslaissa ei muutettu: *valtiolta Suomessa kuuluu kansalle*. Se on kauniisti sanottu. Tosin 1900-luvun alussa ’kansaa’ ei ymmärretty modernilla tavalla vaan kansa oli edelleen rahvasta tai idealistinen (jopa etninen) kansakokonaisuus. Joka tapauksessa ajatus kansanvallasta piti yllä uskoa yhteiskuntaan ja sen legitimiisyyteen. Kuten jo Topelius kirjoitti ja lapset oppivat: ”yhteiskunta on se yhteinen hyvä, joka sitoo ja vapauttaa meidät kaikki”. Tänä päivänä se tarkoittaa uskoa universalistiseen hyvinvointivaltioon, laajaan julkiseen sektoriin ja tasa-arvoon. Käytän sanaa usko siksi, että juuri siitä on kysymys.

1900-luvun alussa ”kansanvalta” oli lupaus, joka ei täyttynyt, ja muuttui jopa vastakohtakseen. Kun kansanvallasta oli kilpailevia käsityksiä ja ohjelmia, se alkoikin tarkoittaa enemmistövaltaa. Tällainen traaginen käänne tapahtui Suomessa sekä oikealla että vasemmalla. Kansanvallalla voitiin perustella toisten oikeuksien polkemista. Tähän oli syynsä, sillä ihmiset puolustavat etujaan, taloudellista ja yhteiskunnallista asemaansa, siis valtaa. Kuvaava esimerkki on kysymys paikallisvallasta.

1860- ja 1870-luvuilla syntyivät nykyaikaiset kunnat ja samalla käsite ”kuntalainen”. Hän oli paikallisen yhteiskunnan jäsen, tässä mielessä kansalainen. Paikallinen kansalaisuus toteutui käytännössä aikaisemmin kuin valtiollinen, ja moderni politiikka syntyi kunnissa. Äänioikeus oli veroamaksavilla kuntalaisilla, ja ääniä sai maksettujen verojen mukaan. Tätä pidettiin yleisesti oikeudenmukaisena. Otan esimerkin Tampereelta, joka aina unohtuu Suomen historian yleisesityksistä lukuunottamatta Tampereen taistelua. Mutta tämä liittyy myös siihen. Eli:

Tampereella alkoi jo 1878 erikoinen ”demokratiataistelu”, kun tehtaan työmiehet vaativat itselleen tulojensa eli maksamiensa verojen mukaista äänioikeutta. Sitä heillä ei ollut, koska valtuusto luki kunnallislakia niin että tehtaalainen oli ”toisen isäntävallan alainen”. Tämä oli

erikoinen tulkinta silloisesta palkollissäännöstä ja kunnallislaista. Asiasta tehtiin lukuisia valituksia, mutta senaatti piti rajoituksen voimassa vuoteen 1898 asti. Näin ns. työläisaristokratia jäi paikallisvallan ulkopuolelle. Vuonna 1897 Tampereelle perustettiin kunnallinen työväenpuolue, siis ennen valtakunnallista puoluetta. Tämä puolue alkoi osallistua kunnallisvaaleihin ja saikin heti taakseen enemmistön äänestäjistä mutta vain 22 % äänistä. Riittävän monen tällaisen moraalisen voiton jälkeen Tampereen työväki boikotoi kunnallisvaaleja vuoteen 1918 asti.

Ei siis ihme, että Venäjän maaliskuun vallankumous 1917 johti Tampereella heti kunnalliseen vallankumoukseen. Se toteutettiin niin, että porvarien yksin hallitsemasta valtuustosta erosi enemmistö, ja tilalle tuli työväen edustajia. Näin sovittiin puolueiden kesken ja perusteluna oli se, että näin valtuusto edustaa kaupunkilaisia ”kansanvaltaisesti”. Voimasuhteet laskettiin edellisissä eduskuntavaaleissa annetuista äänistä. Helppoa, eikö vain? Paitsi että tästäkin valittiin – kun elettiin oikeusvaltiossa – ja uusi valtuusto ei koskaan kokoontunut, vaan kaupunkiin syntyi kaksoisvalta. Joulukuun 6. Tampereella ei juhlittu maan itsenäistymistä, vaan ulkotyöläiset vangitsivat valtuuston, jonka työväen järjestyskaarti kuitenkin vapautti. Talvella 1918 siviilihallintoa johti ”Väliaikainen valtuuskunta” eli punainen valtuusto.

Joulukuussa 1918, puolen vuoden kuluttua sisällissodan päättymisestä, Tampereella pidettiin uuden (vuoden 1917) lain mukaiset kunnallisvaalit. Vasemmisto sai enemmistön ja valtuuston puheenjohtajaksi tuli sama mies, joka johti talvella vallankumousohallintoa. 1920-luvun alussa Suomessa oli 161 vasemmistoenemmistöistä kuntaa. Kun heinäkuussa 1919 hyväksyttiin tasavaltalainen hallitusmuoto ja vallankumouksen hävinneet saivat kansalaisyhteiskunnat, voi kysyä, jos uskaltaa, oltiinko vuonna 1917 viisaita. Nyt katsoen demokratiavaje korjattiin vaikeimman kautta. Mutta toisaalta: tuolloin se demokratia vasta vakavassa mielessä keksittiin ja hyväksyttiin. Suomalainen yhteiskunnan hieno saavutus on se, että kapinan jälkeen hävinneitä ei suljettu ulos yhteiskunnasta – koska ei pystytty.

Lopuksi nostan esille vallan myönteisiä puolia tai toisenlaisen näkökulman valtaan. Tärkein asia on se, että heikompiosaisista (lapset, sairaat, vanhat, köyhät, jne) ei käytännössä taideta huolehtia ilman pakkoa: pitää olla järjestelmä, jossa asiat on määritelty, myös se kuka maksaa. Ennen se oli oma perhe, nyt se on valtio. Ei kannata kuvitella (valitettavasti) että hoiva ja sosiaaliturva, jota kaikki kannattavat, onnistuisi vapaaehtoisilla lahjoituksilla (paitsi jos ne saa vähentää veroista). Tuskin koulutuksellinen tasa-arvoaan, jota kaikki kannattavat, toteutuisi ilman koulupakkoa ja julkista rahoitusta. Tuskin sukupuolten tasa-arvo paljoka edistyisi ilman

tiukkoja lakeja. Selkein esimerkki on ympäristökysymykset, joissa ei tapahdu mitään ilman sanktioita.

Tällaisia esimerkkejä tulee mieleen niin helposti, että tekisi mieli jatkaa listaa siitä mitä kaikkea hyvää ihmiset pitäisi pakottaa tekemään (kuten miehet hoitamaan lastaan). Tällaiset asiat nähdään tavallisesti vain oikeuksina. Sitä ne ovatkin, mutta olen yrittänyt esittää toisen näkökulman: ne edellyttävät, että tunnustetaan yhteiskunnan valta, tuetaan sitä silloinkin kun se ei hyödytä itseä välittömästi – ja totellaan tietysti. Kun tämä toimii, eletään *luottamusyhteiskunnassa*, jota pitää yllä ns. hyvän kierre sekä instituutioiden että yksilöiden tasolla. Julkiset investoinnit ja säätely lisäävät kansalaisten resursseja ja viime kädessä onnellisuutta. Tämän todistaa vertaileva taloustiedekin.

Uhkaako jokin tällaista kehitystä? Kyllä. Luottamus ei ole maailmassa kovin yleistä, eikä se ole niin vanha asia Suomessakaan. Eikä se ole varma tulevaisuus. Luottamus yhteiskuntaan ja sen vallan legitiimisyyteen voi murentua monesta syystä, joita ovat tietenkin väärinkäytökset, korruptio, epäreilisuus, poliittinen etuilu ja saalistus. Pienetkin signaalit vaikuttavat joskus paljon, eli se miten asiat koetaan. Onko valtion omistaman yhtiön johtajan enneaikainen ylimääräinen puolen miljoonan euron vuosieläke reilua? En vastaa tähän, eikä kateus ole ainoa tekijä, joka murentaa luottamusta. Itse kukin voi kyseenalaistaa demokraattisen vallankäytön myös itsekkäistä syistä (en minä maksa toisten laskuja). Ns. vapaamatkustajaongelma on globaali ilmiö. Meillä se on pysynyt aisoissa ”säätelyn ja valvonnan” vuoksi. Niitä on nyt muodikasta vastustaa - ajattelemta seurauksia. Samoin olen näkevinäni uudenlaista itsekkyyttä siinä miten ns. subjektiivisia oikeuksia ajatellaan entistä laajempina. Kun tämä yhdistyy identiteettipolitiikkaan, asiat mutkistuvat.

Ennen niin selvät käsitteet kansanvalta ja valtiovalta ovat menettäneet tenhoansa ja ilmaisuvoimaansa. Ne on syönyt julkinen valta, joka ulottuu nimettömänä kaikkialle. Tämä ei ole kritiikkiä eikä populismia, vaan tosiasia. Yhteiskuntamme on suuri julkishallinnon kone, joka jakaa puolet palkoista uudelleen. Näin syntyvät ”yhteiskunnan resurssit”. Kannattaako valtaa siis muualta edes etsiä? Tyytymättömyydestä huolimatta tuon koneen romuttaminen on vaarallista leikkiä. *Tässä mielessä puolustan valtaa*. Vuosi 1918 on meille vaarallinen esimerkki - ja nykyinen populismi ja markkinoiden valta ovat vaarallisia merkkejä.

Kirjallisuutta:

Haapala, Pertti, Kun yhteiskunta hajosi. Suomi 1910–1920. VAPK 1995.

Haapala, Pertti & Hoppu, Tuomas (toim), Sisällissodan pikkujättiläinen. WSOY 2009.

Haapala, Pertti & al (toim), Kansa kaikkivaltias. Suurlakko Suomessa 1905. Teos 2008.

Huhta, Ilkka (toim), Sisällissota ja kirkko 1918. Suomen kirkkohistoriallinen seura 2009.

Jussila, Osmo, Suomen suuriruhtinaskunta 1809–1917. WSOY 2004.

Järnefelt, Arvid, Kirkkopuheet. Vihtori Kosonen ja K:ni 1917.

Niemi, Juhani, Arvid Järnefelt. Kirjailija ajassa ja ikuisuudessa. SKS 2005.

Tepora, Tuomas & Roselius, Aapo (toim), Rikki revitty maa. Suomen sisällissodan kokemukset ja perintö. Gaudeamus 2018.